

середньовічність. Мало того! Хелчицький каже навіть, що як добрі вчинки, такі, яких вимагає християнське вчення, та робить шид, то, пов'язав під ними нема „základu Krista,“ то вони задля жида мертві. Треба, зрозуміло, ще раз нагадати, що Хелчицький „žil v středověku, a učení jeho pesne na sobě ráz věku středního (Cas. č. M. 1881, st. 31. — проф. Голь).

VIII.

Кажучи про погляди учених на значіння Хелчицького, як письменника і мисленника, ми наводили суди різних дослідців. Ми здибали тут такі думки: що Хелчицький доходить до реформи навіть держави, що він з'являєть ся прямо соціалістом у справжньому (?) розумінню цього слова (Ягіч I. c.); що, на його думку, ця реформа могла виконатись зовсім без боротьби і т. і. (Шульц, I. c.). Ми вже запитували що до цього самого Хелчицького, і виявилось, що бажання наче б то якісь всезагальної реформи держави, і наче б то якісь утопічні сподівання що до цього — навидають Хелчицькому цілком безпідставно. Навпаки, ми бачим, що у таких питаннях хитавсь Хелчицький, і як він дійшов до призвання двох „правд“ — одної небесної і другої земної — як він не міг погодити їх між собою і признавав, що цього не може зробити Чи це ж не є велика тверезість думок і не є цілковита нездатність Хелчицького до утопізму! Безперечно, що сама думка про такий лад, як пропагував Хелчицький, є вже утопія, але це в нашому столітті, коли геть щезла між іншими і та ідея „вбранництва“ у куні з іншими, сполученими з нею, котра од закона Мусієвого перейшла до християнства, є початком відродження почала гаснуть і нарешті щезла серед ідей наукових і гуманних XVIII і XIX ст. До цих „вбраних“ тільки і можна прикладати такий життєвий лад. Критичний аналіз Хелчицького досягнув до розуміння чистого Христового вчення (з погляду науки, хоча трохи умовно), до признавання його суперечности земному, люцькому ладови життя, але не насмілив ся торкнутись самого ладу пропагованого життя тут він зупинив ся в мовчавному сунекю і покірливості перед недоступними критиці розумовій (на думку людини XV ст.) святощами.

В. Павленський.

Давня казка.

Може б хто послухав казки?
Ось послухайте, панове!
Тільки вибачте ласкаво,
Що не все в ній буде нове.

Та чого там, люди добрі,
За новинками впадати?
Може часом не завадить
І давніше пригадати.

Хто нам може розповісти
Щось таке цілком нове,
Щоб ніхто з нас не відмовив:
„Ет, вже ми чували сее!“

Деся, колись, в якійсь країні,
Де захочте, там і буде,
Бо у казці, та ще в віршах,
Все можливо, добрі люде.

Деся, колись, в якійсь країні
Проживав поет нещасний,
Тільки мав талант до вірнів
Не позичений, а власний.

На обличчі у поета
Не цвіла урода гожа,
Хоч не був він теж поганий, —
От собі — людина божа!

Той співець — та що робити!
Видно правди не сховати,
Що не був співцем поет наш,
Бо зовсім не вмів співати.

Та була у нього пісня
І дзвінкою і гучкою,
Бо розходилась по світі
Стоголосю луною.

І не був поет самотним, —
До його малої хати
Раз-у-раз ходила молодь
Пісні-слова вислухати.

Тее слово всім давало
То розвагу, то раду,
Слухачі йому за тее
Ділом скрізь давали раду.

Що могли, то те й давали,
Він зо всього був догодний,
Досить з нього, що не був він
Ні голодний, ні холодний.

Як на всім шум зелений
Оживляв сумну діброву.

Тож, коли хто з вас цікавий,
Сядь і слухай давню казку,
А мені, коли не лаврів,
То хоч бубликів дай вязку.

I.

То що дня поет приходив
До діброви на розмову.

Так одного разу ранком
Наш поет лежав у гаю.
Чи він слухав шум діброви,
Чи пісні складав — не знаю!

Тільки чує — гомін, крики,
Деся мисливські сурми грають,
Чутно разом як собачі
Й людські крики деся лунають.

Тупотять прудкі коні,
Гомін ближче все лунає,
Заа куців юрба мисливська
На долину вибігає.

Як на те-ж лежав поет наш
На самісінькій стежині.
„Гей! — кричить він, — обережно!
Віку збавите людяні!“

Ще на шастя не за звіром
Рвала ся юрба, — синилась,
А то б може на поета
Не конечно подивилась.

Попереду йїхав лицарь,
Та лихий такий, крий Боже!
„Бачте, — крикнув, — що за птиця!
Чи не встав би ти, небоже?“

„Не — біда, поет відмовив, —
Як ти й сам з дороги звернеш,
Бо як рима повтікають,
Ти мені йїх не завернеш!“

„Се ще так же полювання!“
Мовить лицарь з гучним сміхом, —
„Слухай, ти, втікай лиш краще,
Бо пізнаси ся ти з лихом!“

„Бй, я лиха не бою ся,
З ним ночую, з ним і днюю,
Ти втікай, бо я, мось-пане,
На таких, як ти, полюю!

„В мене рими соколята
Як злетять до мене з неба,
То вони мені вполюють,
Вже кого мені там треба!“

„Та який ти з біса мудрий!
Мовить лицарь, — ще ні разу
Я таких, як ти, не бачив.
Я тепер не маю часу,

А то ми б ще подивились,
Хто кого скорій вполює.
Хлопці! геть його з дороги!
Хай так дуже не мудрує!“

„От, спасибі за послугу!
Мовить наш поет, — песіте.
Та візьміть листки з піснями,
Он в траві лежать, візьміте.“

„Се якийсь то божевільний“
Крикнув лицарь. „Ну, руйаймо!
Хай він знає нашу добрість —
Стороною обминаймо.

„А ти тут завжди, небоже,
Хай-но, йіхатиму з гаю,
Я ще дам тобі гостинця,
А тепер часу не маю“.

„Не на тебе ждять я буду,
Так поет відповідає:
Хто ж кому подасть гостинця,
Ще того ніхто не знає“.

Лицарь вже на те нічого
Не відмовив, геть подав ся.
Знову юрба загукала
І луною гай озвав ся.

Розтеклись ловці по гаю,
Полювали цілу днину,
Та коли-б же вполювали
Хоч на сміх яку звірину!

А як сонечко вже стало
На вечірньому уирузі,
Стихли сурми, гомін, ермки,
Тихо стало скрізь у лузі.

Гурт мисливський зголоднілий
Весь підбив ся, утомив ся,
Де хто ще zostавсь у гаю,
Де-хто вже й з дороги збів ся.

Геть одбивши ся від гурту
Йіде лицарь в самотині,
Зирє! — поет лежать як перше,
На самісенській стежині.

„Ах, гостинця ти чекаєш!
Мовив лицарь і лапнув ся
По кишенях, — ой, небоже,
Вдома грошей я забув ся!“

Усміхнувся поет на тее:
„Не турбуйсь за мене, пане,
Маю я багатства стілько,
Що його й на тебе стане!“

Спалахнув від гніву лицарь,
Був він гордий та завзятий,
Але ж тільки на упертість
Та на гордощі багатий,

„Годі жартів! крикнув згорда,
Бо задам тобі я гаргу!“
А поет йому: „Тай сам я
Не люблю з панамі жарту...“

„Бачиш ти — оця діброва,
Поле, небо, сяне море,
То мое багатство — панство
І розкішне і просторе.

„При всьому сьому багатстві
Я щасливий завжди й вільний“.
Тут покликнув лицарь: „Боже!
Чоловік сей божевільний!“

„Може быть, — поет відмовив, —
Певне, всі ми в божій волі.
Та я справді маю щася
І з мене його доволі.

„Так, я вільний. маю бистрі
Вільні думи чарівниці,
Що для них нема на світі
Ні застави, ні границі.

„Все, чого душа запрагне,
Я створю в одну хвилину,
В таємні світи, надхмарні
Я на крилах думки лишу.

„Скрізь гуляю, скрізь буваю,
Мов той вітер дзвінкий в полі;
Сам я вільний і ніколи
Не зламав чужої волі!“

Засміявся на тебе лицарь:
„Давню байку правиш, друже!
Я ж тобі скажу на тебе:
Ти щасливий та не дуже.

„Я б віддав отой химерний
Твій таємний світ надхмарний
За наземне справжнє графство,
За підхмарний замок гарний.

„Я б віддав твоє багатство
І непевні країни

Літнім вечером пізенько
Сам поет сидів в хатині,
Так од ранку цілу днину
Він просидів в самотині.

Тож сидів поет в віконця,
Слухав співів що лунали
Скрізь по полю і до нього
У хатину долітали.

Співі стихли, потім хутко
Налетіла літня нічка;
Дерева шуміли з вітром,
Гомоніла бистра річка.

І поет в своїй хатині
Прислухавсь до того шуму,
Погляд в темряву втонивши
Він тасну думав думу.

За єдиний поцілунком
Від коханої дівчини“...

Щось поет хотів відмовить
На недбалу горду мову,
Та вже сонечко червоне
Заховалось за діброву.

Надійшла сільська молодь,
Що з роботи поверталась,
І побачила поета,
З ним приязно привіталась.

Тут поет взяв мандолину
І на відповідь гуртові
Він заграє, і до музики
Промовляв пісні чудові.

Всі навколо нерухомі
Зачаровані стояли,
А найбільше у дівчаток
Очі втіхою палали.

Довго й лицарь слухав пісню,
Далі мовив на відході:
„Що за дивна сила слова!
Ворожит якийсь тай годі!“

II.

Тільки чує, — хтось підійхав
На коні до його хати
І спинився, потім зброя
Почала чиясь бряжчати.

Що за диво! під віконце
Хтось помалу відступає,
Тут поет не втерпів: „Хто там?“
В невідомого питає.

„Як що злодій, то запевне
Помилуєш ти, любий друже!“
— „Ні, се я,“ озвав ся голос:
„Маю справу, нильну дуже“...

„Хто ж се „я“? — поет питає.
— „Я, Бертольдо, лицарь з тат.“
Тут поет пізнав той голос:
„А, мисливши! знаю, знаю!“

„Вибачай, прошу до хати,
Хоч у мене трошка й темно,
Бо коли я сам у хаті,
Не палю вогню даремно.

„Та для гостя зналаю вже“.
І добув вогню з кресала.
Перед ним лицарська постать
Владаря Вергольда стала.

„Добрий вечір!“ — „Добрий вечір“
Став тут лицар і — ні слова.
Щось ніяк не починалась
Тая пильная розмова.

„Деж твоя, мій гостю, справа?“
Далі вже поет озвав ся.
Лицарь стиха одмовляє:
„Я, мій друже, закохав ся“...

Тут поет йому говорить:
„Що ж на се тобі пораду?
А про те, доказуй далі.
Може чим тебе розважу“.

„Закохав ся я і гину,
Каже лицарь, — в день і ночі
Вачу я перед собою
Ясні оченьки дівочі.“

„Що ж? — поет на те говорить:
То за ручку, тай до шлюбю!“
— „Ох! зітхає лицарь, — візьме
Інший хтось дівчину люблю!“

„Під балкон моєї донни
Божен вечір я прихожу,
І в журбі тяжкій, в зітханях
Цілу нічку я провожу.

„На мою журбу й зітханя
Я відповіді не маю,
Чим я маю привернути
Серце милої, — не знаю!“

„Може б краще їй принали
До сподоби серенади?“...
Тут поет на те: „Запевне,
Треба пташечці принади!“

„Голос маю, каже лицар, —
Та не тямлю віршування“...
„Певна річ, — поет говорить, —
То не легке полювання.

„А то б досі вже на лаври
Хто б схотів, то й був багатий.
Ні, — химерний, наровистий
Кінь поезії крилатий!“

„Правду кажеш, — мовив лицар.
Але ж я тебе благаю,
Що б поміг мені в сій справі.
Памятаю, як у гаю

„Ти своїм віршем чудовим
Счарував усею громаду, —
Тільки ти один тепера
Можеш дати мені пораду!“

„За пораду все що хочеш
Дам тобі я в надгороду!“
„Ну, на се, — поет відмовив. —
Не надію ся я з роду.

„Можу я знайти й беч плати
Для приятеля пораду.
Ось пожди лиш трохи, зараз
Будеш мати серенаду.

„Та мені для сього треба
Іменя й вроду панни знати“,
— „Їй на ймення Ізідора,
А вродлива!... не сказати!“...

Вільш поет вже не питав ся,
Сів, задумавсь на хвилину,
Записав щось на папері,
Зняв с кілочка мандоліну,

Проказав слова Вергольду,
Мандоліну дав у руки
І написані вірші,
І промовив для науки:

„Ти, співаючи, на струнах
Маєш так перебірати:
Ut-fa la-sol, fa-mi-rè-sol...
Далі можеш сам добрати.“

„От, спасибі!“ крикнув лицарь. Та не може дорівнятися
Ще ж поет не відозвав ся,
А вже лицарь був на дворі.
На коня! і геть погнав ся.

І погнав ся лицарь хутко
Через доли, через гори,
І спинив ся під віконцем
У своєї Ізідори.

Хутко в неї під віконцем
Мандоліна залунала
І з потоку губів чулих
Серенада виринала:

„Гордо, пишно, прoměнисто
Золоті світять зорі,
Та не може дорівнятися
Ні одна з них Ізідорі!“

„Найчистіші діаманти
Сяють ясні та прозорі,

Та не може дорівнятися
Ні один з них Ізідорі!

„Дорогих перлин коштовних
Є багато в синім морі,
Та не може дорівнятися
Ні одна з них Ізідорі!“

Почалась та серенада,
Залунала у просторі,
Вийшла з хати Ізідора
Подивити ся на зорі.

А як стикли під балконом
Любі губи мандоліни,
До Бертольда полетіла
Квітка з рожі від дівчини.

В ту ж хвилину Ізідора
Зникла хутко, наче мрія,
Та зостала ся в Бертольда
Квітка з рожі і — надія!

III.

Боже, Боже! що то може
Наробити серенада!...
Зникли в серденьку в Бертольда
Темна туга і досада.

Усміх донни Ізідори
Був де-далі все ясніше
І що раз вона ставала
До Бертольда прихильніше.

Далі перетинь Ізідорин
На руці у нього сяє.
Нареченою своєю
Він кохану називає.

Як же бучно, як же втішно
Всім гулялось на весіллі!
Танцювали, мовивали
Від неділі до неділі.

Всіх приймали, всіх вітали,
Всім уміли догодити,
Тільки нашого поета
Нан забув ся запросити.

Звісно, клоноту багато
Завжди пану молодому, —
Хто ж би міг ще пам'ятати
Про якогось там сірому?

Час летів немов на крилах
І мов сон життя минало.
Та не чуєсь Бертольд, як лихо
Несподіване настало.

Забажалось королеві
Звоювать чуже царство,
Розіслав він скрізь герольдів
На війну скликать лицарство.

І як раз серед бенкету
В замку нашого Бертольда
Залунала гучна сурма
Королівського герольда.

Прощай, дружино любя,
Всі роскоші, всі вигоди!
Все те треба промінати
На далекій поході.

Залишить Бертольд мусів
Молодую Ізвору,
У неділю вранці рано
Вже він вирушив із двору.

Подало ся геть за море
Все одважнєє лицарство ;
Там за морем десь лежало
Бусурменське господарство.

І пішло одважнє військо
Через петри та пустині,
Не один вояк смутив ся
По своїй рідній країні.

Та коли вже надто тяжко
Тута серце обгортало,
То співці співали пісню,
Пісня тугу розважала :

„Не журись, коли недоля
В край чужий тебе закине!
Рідний край у тебе в серці,
Можь спогад ще не гине.

„Не журись, не марне пройдуть
Сії сльози й тяжка мука ;
Рідний край щирш любити
Научає нас розлука“.

Так вони співали, йдучи
Через диліи пустині,
Доданаз той спів розваги
Не одній смутній людині.

Попереду всього війська
Три старші виступали :
Карлос, Гвідо і Бертольдо ;
За одвагу їх обрали.

Йдуть, йдуть врешті бачать, —
Три дороги розійшли ся.
Розлучились тут найстарші,
Кожний різно подали ся.

Карлос вибрав шлях на право,
Гвідо вибрав шлях на ліво,
А Бертольд подав ся просто :
„Дай же Боже нам!“ — „Щасливо!“

І Бертольдові з початку
Справді щастя панувало,
Довело ся звоювати
Городів чужих чимало.

От вже він на стольнє місто
Погляда одважним оком,
Але тут то саме щастя
Обернулось іншим боком.

Чи то врешті у Бертольда
Притомило ся лицарство,
Чи то владар бусурманський
Міцно так тримавсь за царство. —

Тільки твердо так трималось
Місто гордєє, уперте,
Раз одбилось, потім вдруге,
Потім втрєте, ще й вчетверте.

Тут прийшлось Бертольду злихом.
Край чужий, ворожі люде,
Голод, злидні, військо гине...
Що то буде, що то буде ?!

Місяць, другий вже ведеть ся
Тая прикрая облога,
Серед війська почали ся
Нарікання і тривога.

Приступили до Бертольда
Вояки й гукують грізно :
„Гей, виводь ти нас із віден !
Геть веди, поки не пізно !

„На-що ти сюди на згубу
Підманив нас за собою ?
Чи ти хочеш, щоб усі ми
Наложили головою ?

„Осоружнє нам се місто !
Хай йій цур, такій облозі !
Хай йій цур, самій тій славі !
Хай йій цур, тій перемозі!“...

Хтів Бертольд розумним словом
Люте військо вгамувати,
Та воно де-далі гірше
Почало ренетувати.

Далі кинулись до зброї...
 Бог зна чим би то скінчилось...
 Але тут хтось крикнув: стійте!
 Військо раптом зупинилось.

Вийшли тут наперед військо
 Військові співці славетні,
 Всі вони були при зброї,
 А в руках тримали люті.

З них один промовив: „Брата!
 Часу маєте до волі,
 Щоб Бертольда покарати,
 Він же й так у вашій волі.

„Ми б хотіли тут в сій справі
 Сілька слів до вас сказати,
 Та співцям співати личить,
 Отже ми почнем співати“.

Тут один із них тихенько
 Струни срібної торкає,
 Усміхаєть ся лукаво
 І такої починає:

„Був собі одважний лицар,
 Нам його згадать до речі,
 Він робив походи довгі, —
 Від порога та до печі.

„Він своїм язиком довгим
 Руїнував ворожі міста...
 Чули ви його розповідь:
 „Я одяг, я їх аж триста!“

„Ну, тай цей одважний лицар
 Якось вибрав ся до бою,
 І вернувся живий, здоровий:
 Талісман він мав з собою.

„Я гадаю, талісман сей
 Кожен з вас тут знать готовий?
 Се було речення мудре:
 Утікай, поки здоровий!

„Утікай, поки здоровий!“
 Всі співці тут заспівали;
 Возки стояли тихо,
 Очі в землю поспускали.

Раптом зброя заблищала
 І гукнуло військо хором:
 „Ми готові йти до бою!
 Краше смерть, ніж вічний сором!“

І метнули ся у напад
 Так занекло, так завчято,
 Що не встигла й ніч настати,
 Як було вже місто взято.

Місто взято, цар в полоні
 Бусурменський, Перемога!
 Оттепер уже одкрита
 Всім у рідний край дорога.

Тут на радощах Бертольдо
 Всіх співців казав зібрати
 І коли вони зібрались,
 Провселюдю став казати:

„Ви, співці славетні наші,
 Ви, красо всього народу!
 Ви нам честь відратували,
 Вам ми винні надгороду!“

Та співці відповідали:
 „Ні, не нам, ласкавий пане:
 Той, хто сих пісень навчив нас,
 Надгороду хан дістане“.

„Деж він, де?“ гукнув Бертольдо.
 „Щож він криєть ся між вами?“
 „Він не тут, співці говорять,
 На війні не був він з нами.

„Він зостав ся, щоб піснями
 Звеселять рідну країну,
 Там він має розважати
 Не одну сумну родину“.

„Знаю я сього поета
 І його величну душу,
 І тепер йому по царськи
 Я подякувати мушу.

„Тільки б дав нам Бог щасливо
 Повернути ся до дому
 Срібла золота насиплю
 Я співцєві дорогому!“..

IV.

Кажуть, весь поміст у неклі
З добрих замірів зложив ся!
Для некельного помосту
І Вертольдо потрудив ся.

Вже давно Вертольд вернув ся
Із далекої чужини.
Знов зажив життям веселим
Біля милої дружини.

Знов у нього в пишнім замку
Почало ся вічне свято, —
О, тепер було у нього
Срібла, золота багато!

Окрім того, що набрав він
На війні всього без ліку,
Ще король йому в подяку
Надгороду дав велику.

Сидя статків та маєтків!
Вже Вертольдо граф заможний!
Він живе в своїому графстві
Наче сам король вельможний.

Та околиця, де жив він,
Вся була йому віддана,
Люд увесь в тім краю мусів
Узнавать його за пана.

Тож спочатку того щастя
Справді був Вертольдо гідний,
Правий суд чинив у панстві,
До підданих був лагідний.

Але то було не довго,
Він де далі в смак виходив,
І по троху в себе в графстві
Інші звичаї заводив.

Щож, напитки, та найідки
Та убрання прехороші,
Та забави, та турніри,
А на все-ж то треба гроші.

По своїх далеких війнах
Граф привчав ся до грабунку,

Отже і в своїй країні
Він шукав у тім ратунку.

Почали ся нескінченні
Мита, панщина, податки,
Граф поставив по дорогах
Скрізь застави та рогатки.

Трудно навіть розказати.
Що за лихо стало в краю.
Люде мучились як в неклі,
Пан втішав ся як у раю.

Пан гуляв у себе в замку,
У ярмі стогнали люде,
І здавалось, що до віку
Вже така неволя буде.

Розливав ся людський стогін
Всюди хвилею сумною,
І в серденьку у поета
Озивав ся він луною ..

Ось одного разу чує
Граф лихі, трівожні вісті,
Донесла йому сторожа,
Що не все спокійно в місті;

Що співці по місті ходять
І піснями люд морочать,
Все про рівність і про волю
У піснях своїх торочать.

Вже й по тюрмах їх сажають,
Та ніщо не могає,
Йїх пісні ідуть по людях,
Всяк пісні ті переймає.

„Ну, — гукнув Вертольд, — то байка!
Я візьму співців тих в руки!“
Раптом чує, десь близенько
Залунали пісні гукі:

„В мужика землянка воха,
В нана хата на помості;
Щож, не дарма люде кажуть,
Що в панів біліші кості!

„У мужички руки чорні,
В пані рученька тендітна;
Щож, не дармо люде кажуть
Що в панів і кров блакїтна!

„Мужики цїгаві стали
Чи ті кості білі всюди,
Чи блакїтна кров подлеть ся,
Як пробити пану груди?“...

„Що се, що? - кричить Бертольд. „Ви скажіть, що він у мене
Гей ловїть співця, важїте!
У тюрму його, в кайдани!
Та скорїш, скорїш біжіте!“

Але тут почув Бертольд.
Як озвав ся голос долї:
„Я вам ражу, побіжіте
Та спїймайте вітра в подї!

„Не турбуї ся ти даремне,
Все одно, вельможний пане.
Вловиш нас сьогодні десять.
Завтра двадцять знов настане!

„Нає таки чимале військє,
Маєм свого отамана,
Він у нас одважний лицарь,
Врештї він знайомий пана“...

Мов крізь землю провалив ся
Той співець, утік од лиха.
А Бертольд сидїв і думав,
Далї так промовив стїха:

„Маєм свого отамана!
„Ось де корїнь цїлій справї!
Ну, та я тепера хутєо
Положу кїнець забавї!“

Тут він двох що найвірнїших
Слуг до себе приликає
І до нашого поета
У хатину посилає:

„Ви скажіть йому від мене,
Що я досї памятаю,
Як пієні його втїнали
Нас колись в чужому краю.

„Власне я тепер бажаю
Дать йому за них заплату,
Я поетовї дарую
В себе в замку гарну хату.

„Я єго талан співацький
Так високо поважаю,
Що співцем своїм придворним
Я зробить його бажаю.

Слуги зараз подали ся
До убогої оселї,
Привнесли вони поету
Тї запросини веселї.

Уєміхаючись він слухав
Те запрошення знаднєє,
А коля вони скїнчили,
Так промовяв їм на сєє:

„Ви скажіте свому пану,
Що заплати не бажаю.
Во коли я що дарую,
То назад не одбираю

„Хай він сам те пригадає,
Що тож я йому дав злото,
Хоч тепер об тїм жалкую.
Краще б княнув у болюго!

„Ви скажіть, що я не хочу
Слави з рук його приймати,
Во лихую тїлько славу
Тїї руки можуть дати.

„Золотих не хочу лаврїв,
З ними щастя не здобуду,
Яє я ними увїнчаюсь,
То поетом вже не буду.

„Не поет, у кого думєи
Не літають вільно в свїті,
А заплутались на віки
В золотїї тонкї сїтї.

„Не поет, хто забуває
Про страшні народні рани,
Щоб собі на вільні руки
Золоті надіть кайдани!

„Тож підіте і скажіте,
Що поки я буду жити,
Не подумаю до віку
Зброї чесної зложити!“

С тям вернулись вірні слуги
До Бертольда і сказали:
„Так і так поет відмовив,
Ми даремне намовляли!“

Аж скинів Бертольд почувши
Гордовитую відмону,
До поета послілає
Посланців тих самих знову:

„Ви скажіть сьому зухвальцю,
Що тепер настав день суду,
Що терпів його я довго,
Але більш терпіть не буду.

„Коли він складання віршів
Бунтівничих не покинє,
То в тюрму його заквину,
Там він клятий і загине!“

Знову слуги подали ся
До убогої хатини,
І підходячи почули
Тихий бренькіт мандоліни.

У вікно зарнули слуги,
Бачуть: зібрана громада,
Всі стоять навколо ліжка,
Мов якась таємна рада!

Утомивсь поет від праці,
Третій день лежить в недусі,
Слухачі навколо нього
Посидали чола в тузі.

А поет усе то грає,
То щось пише на папері
Й роздає писання людям, —
Тут вступили слуги в двері.

Всі метнулись хутко з хати,
І поет один zostав ся,
Подививсь на слуг спокійно,
Гордовито привітав ся.

Всі Бертольдові погрози
Слухав мовчки, усміхав ся,
А коли скінчили слуги,
Так до них він обізвав ся.

„Ви скажіть своєму пану,
Що готовий я в дорогу,
Тільки хай велить приєлати
Слуг ще двох вам на підмогу.

„На запросини ласкаві
Я не можу встать з постелі,
Вам мене прийдесть ся нести
Аж до нової оселі.

„Тай в темниці буду вільний, —
Маю думи чарівниці,
Що для них нема на світі
Ні застави, ні границі.

„І мого прудкого слова
Не затримає темниця,
Полетить воно по світі
Наче там ільня птиця.

„З словом відляють ся в темниці
Гіркий ж ль і тяжка туга,
І тоді потрійна встане
І страшна його потуга.

„І поет від свого люду
Не почує слів догани
В день сумний, коли на нього
Накладатимуть кайдани!“

Так до віку у темниці
Довелось поету жити,
За тюремний спів він мусів
Головою наложити.

Та zostали ся на світі
Молоді його нащадки,
Що взяли собі у спадок
Всі пісні його, всі гадки.

Здійнялось повстання в краю
І Бертольда вбили люде,
І гадали, що в країні
Більш неволі вже не буде.

Та zostав ся по Бертольду
Молодий його нащадок,
І пиху його й маєт и
Він забрав собі у снадох

Між нащадками зняла ся
Боротьба тяжка завзята,
Та вона ведеть ся й досі
Ця війна страшна, затята.

І тепер нападки графські
Тюрми міцні будуть,
А поетові нащадки
Слово гострее гартують.

Проти діла соромного
Виступає слово праве —
Ох, страшне оте змагання,
Хоч воно і не криваве!

А коли війна скінчить ся
Того діла й того слова,
То скінчить ся давня казка,
А настане правда нова.

Леся Українка.

Із переписки М. П. Драгоманова.

Подає М. Павлик.

III. Листи М. П. Драгоманова до Олександра Борковського, редактора „Зорі“.

(1888—1889).

Історія руського руху в Галичині, то в великій мірі історія переляку „інтелігентних“ Русинів від усього нового й поступового, або навіть, — як каже далі нок. Др—ов, — самопереляку, і відти йдуть і лицезірство та й нетерпимість нашої „інтелігенції“ — головні перешкоди нашого поступу. Переписка Др—ова з Галичанами дасть на те каштальні документи, бо перед рухом, що викликав у нас від, ті прикмети руської інтелігенції проявили ся в усім блиску.

Отже даю один уступець із тої глави. Думаю, що крайня пора доторкнути ся до сеї болючої рани в нашій суспільности, — що воно важно для поступу Русинів, особливо навіщених недавно тою хворобою. Вибраю для себе умисне пору, в якій днів із пацієнтів — більша частина галицьких народовців, — є в виїжково корисній стадії: партії опозиційної і по неволі свіцької, — коті, значить, він у повнім розумі, та може розважно прийати все те, що розказано далі. Нарешті й головний виновник народовецької хвороби, — москвофіли, — тепер їх найближчий союзник. Інчим разом було би непорадно навіть натякати на те пацієнтові, а вже зовсім не можна би було нам опублікувати отсю переписку...